

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

[૨૦૧૦] ૫ S.C.R. ૩૬૮

વિજેન્દર કુમાર ઉર્ફે વિજય

વિરુદ્ધ

દિલ્લી રાજ્ય

(ક્રિમિનલ અપીલ નંબર ૨૦૯૩/૨૦૦૯)

૨૮ એપ્રિલ, ૨૦૧૦

[જસ્ટિસ હરજીત સિંહ બેદી અને સી. કે. પ્રસાદ]

પીનલ કોડ, ૧૮૬૦:

કલમો ૩૦૨ અને કલમ ૩૦૦, પરંતુક જ – બસ ઓપરેટરનો પુત્ર, એવી શંકા રાખીને કે હેલ્પર (એક યુવાન છોકરો) એ બસના ભાડાના અમુક ભાગની ઉચાપત કરી છે, તેના સ્કૂટરમાંથી છરી કાઢીને છોકરાના પેટમાં ઘા કરે છે – ભોગ બનનારનું તે જ દિવસે હોસ્પિટલમાં મૃત્યુ થયું – ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા કલમ ૩૦૨ હેઠળ દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યો – હાઈકોર્ટ દ્વારા પુષ્ટિ કરવામાં આવી – ઠરાવવામાં આવ્યું કે: હકીકતો કલમ ૩૦૦ ના પરંતુક જ ની લાગુ પડવાની પુષ્ટિ

કરતી નથી - સ્વીકાર્યપણે, આ ઘટનામાં કોઈ પૂર્વ-આયોજન નહોતું - જોકે, અચાનક લડાઈની જરૂરિયાત ગેરહાજર છે - હકીકતો દર્શાવે છે કે ત્યાં કોઈ અચાનક ઝઘડો થયો નહોતો અને તે આરોપી તરફથી એકપક્ષીય કૃત્ય હતું કારણ કે તેણે મૃતક પર ભાડાની ઉચાપત કરવાની શંકા રાખીને પોતાનો ગુસ્સો ગુમાવ્યો હતો - મૃતકની પણ કોઈ ભૂમિકા નહોતી - આરોપીએ પોતાની સ્થિતિનો અયોગ્ય લાભ લીધો હતો કારણ કે તે સ્કૂટર પાસે દોડી ગયો હતો, બૂટ ખોલ્યું હતું, છરી કાઢી હતી અને મૃતક, જે એક યુવાન અને નિઃશસ્ત્ર છોકરો હતો, તેના શરીર પર ઈજા પહોંચાડી હતી. એ પણ સુસ્થાપિત છે કે આવા કિસ્સામાં કરવામાં આવેલી ઈજાઓની સંખ્યા ગુનાનું સ્વરૂપ નક્કી કરવા માટે નિર્ણાયક નથી, પરંતુ પ્રાથમિક રીતે ઘટના પહેલાના સંજોગો જોવા જોઈએ, અને માત્ર ઘટના દરમિયાનના જ નહીં - અપીલ ફગાવી દેવામાં આવી.

ફોજદારી અપીલ અધિકારક્ષેત્ર : ક્રિમિનલ અપીલ નંબર ૨૦૯૩/૨૦૦૯.
નવી દિલ્હી સ્થિત દિલ્હી હાઈકોર્ટના ક્રિમિનલ અપીલ નંબર ૩૫૧/૨૦૦૫ માં તારીખ ૦૯/૦૪/૨૦૦૯ ના ચુકાદા અને આદેશ પરથી.

અપીલકર્તા તરફે સંજીવ ભટનાગર, બ્રિગેડિયર એમ.એલ. ખટ્ટર, કુસુમ ચૌધરી.

પ્રતિવાદી તરફે અશોક ભાન, સાધના સંધુ, અનિલ કટિયાર.

કોર્ટનો નીચે મુજબનો આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો.

આદેશ

૧. આ કોર્ટ દ્વારા ૨૯ જુલાઈ, ૨૦૦૯ ના રોજ ગુનાના સ્વરૂપ અંગે જે મર્યાદિત નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી તેના પ્રકાશમાં, આ કેસને લગતી માત્ર પાયાની હકીકતો જ જરૂરી છે.

૨. યોગેશ, જે મૃતક છે, તે અપીલકર્તાના પિતાની માલિકીની બસમાં હેલ્પર તરીકે નોકરી કરતો હતો. તેના પર મુસાફરો પાસેથી ઉઘરાવવામાં આવતા ભાડાના એક ભાગની ઉચાપત કરવાની શંકા હતી. ૦૯/૦૪/૨૦૦૨ ના રોજ, જ્યારે બસ દિલ્હીના કરમપુરા બસ ટર્મિનલ પર ઉભી હતી, ત્યારે અપીલકર્તાએ મૃતકને પૂછપરછ કરી કે શું ભાડાનો કોઈ ભાગ તેણે રોકી રાખ્યો છે, પરંતુ મૃતકે નકારાત્મક જવાબ આપ્યો. જોકે, અપીલકર્તાને સંતોષ થયો નહીં. તેથી, તેણે મૃતકની વ્યક્તિગત તલાશી કરી જેના પરિણામે તેના કબજામાંથી રૂ. ૧૦૦/- ની રકમ મળી આવી. અપીલકર્તા ગુસ્સે થયો અને મૃતકને માર મારવા લાગ્યો. મૃતકે વિરોધ કર્યો જેના પર અપીલકર્તા નજીકમાં પાર્ક કરેલા તેના સ્કૂટરના

બૂટમાંથી છરી લાવ્યો અને મૃતકના પેટમાં છરી વડે એક ઘા કર્યો. બસના કર્મચારીઓ અને મુસાફરોએ અપીલકર્તાને સલાહ આપી કે મૃતકને હોસ્પિટલ લઈ જાય, જેની હાલત ત્યારે ગંભીર હતી. ત્યારબાદ અપીલકર્તાએ કન્હૈયા નામના વ્યક્તિની મદદથી ઈજાગ્રસ્તને ટુ-વ્હીલર પર ખાનગી ક્લિનિકમાં લઈ ગયો પરંતુ તેને હોસ્પિટલ લઈ જવાની સલાહ આપવામાં આવી. તે મુજબ, અપીલકર્તા ઈજાગ્રસ્તને ESI હોસ્પિટલમાં લઈ ગયો અને તેને ત્યાં દાખલ કરાવ્યો. અપીલકર્તાએ હાજર ડોક્ટરને એમ પણ જણાવ્યું કે તેણે ઈજાગ્રસ્તને રસ્તાની બાજુમાં બેભાન અવસ્થામાં પડેલો જોયો હતો અને એક સારા નાગરિક તરીકે તેને ત્યાંથી ઉપાડીને હોસ્પિટલ લાવ્યો હતો. ESI હોસ્પિટલના ડ્યુટી કોન્સ્ટેબલે ઈજાગ્રસ્તના દાખલ થવા અંગે પોલીસ સ્ટેશનને જાણ કરી, જેના પર સબ ઈન્સ્પેક્ટર ડી.પી. કાજલા હોસ્પિટલ પહોંચ્યા અને જાણવા મળ્યું કે ઈજાગ્રસ્ત નિવેદન આપવા માટે અસમર્થ હતો. અજાણ્યા વ્યક્તિઓ સામે IPC ની કલમ ૩૦૭ હેઠળ કેસ નોંધવામાં આવ્યો હતો. યોગેશનું તે જ દિવસે બાદમાં ESI હોસ્પિટલમાં મૃત્યુ થયું અને કેસને IPC ની કલમ ૩૦૨ માં સુધારવામાં આવ્યો. ટ્રાયલ કોર્ટે જોયું કે તમામ પ્રત્યક્ષદર્શીઓએ પ્રોસિક્યુશનને ટેકો આપ્યો ન હતો પરંતુ સંજોગોના પુરાવા પર આધાર રાખીને આરોપીને IPC ની કલમ ૩૦૨ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે દોષિત ઠેરવ્યો અને તેને આજીવન કેદની સજા ફટકારી. હાઈકોર્ટમાં કરવામાં આવેલી અપીલ પણ ફગાવી દેવામાં આવી હતી.

૩. સ્પેશિયલ લીવ દ્વારા હાલની અપીલ માત્ર ગુનાના સ્વરૂપ સુધી મર્યાદિત છે, એ સમજ સાથે કે અપીલકર્તાના કેસ મુજબ આ બાબત IPC ની કલમ ૩૦૦ ના પરંતુક જ હેઠળ આવે છે.

૪. અપીલકર્તા તરફે વિદ્વાન વકીલ શ્રી સંજીવ ભટનાગરે ખૂબ જ સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું હતું કે મર્યાદિત નોટિસને જોતાં, અપીલકર્તાની મુક્તિ માટે દલીલ કરવી તેમના માટે ખુલ્લું નહોતું. તેમણે તે મુજબ સબમિટ કર્યું કે પ્રોસિક્યુશનની વાર્તા જેવી છે તેવી રીતે સ્વીકારતા, એ સ્પષ્ટ હતું કે આ બાબત અચાનક ઝઘડાના પરિણામ સ્વરૂપે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૦ ના પરંતુક જ હેઠળ આવશે. તેમણે ધ્યાન દોર્યું કે અપીલકર્તા દ્વારા મૃતકને માત્ર નાની સાઈઝની એક જ ઈજા પહોંચાડવામાં આવી હતી અને તે પણ પેટમાં, અને અપીલકર્તા પોતે મૃતકને હોસ્પિટલ લઈ ગયો હોવાથી, એવું અનુમાન કરી શકાય કે મૃતકને મારી નાખવાનો કોઈ ઈરાદો નહોતો. પ્રતિવાદી દિલ્લી રાજ્ય તરફે વિદ્વાન વકીલ શ્રી અશોક ભાને આ દલીલનો સખત વિરોધ કર્યો છે.

૫. અમે પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલો દ્વારા ઉઠાવવામા આવેલી દલીલોની ખૂબ જ કાળજીપૂર્વક તપાસ કરી છે. કલમ ૩૦૦ ના પરંતુકને લાગુ કરવા માટેની અનિવાર્ય શરત હંમેશા એ છે કે તે હત્યાનો કેસ છે પરંતુ આરોપી તે કલમમાંથી બહાર લાવવા અને તેને મનુષ્યવધનો કેસ બનાવવા માટે પરંતુકનો લાભ

મેળવવા ઈચ્છે છે. તેથી, આપણે એમ માની લેવું જોઈએ કે આ હત્યાનો કેસ હશે અને પરંતુકની પ્રસ્તુતતા દર્શાવવાની જવાબદારી આરોપીની છે. પરંતુક જ નીચે મુજબ વંચાય છે:

"પરંતુક જ. — જો મનુષ્યવધ પૂર્વ-આયોજન વગર, અચાનક ઝઘડામાં આવેશમાં આવીને, અચાનક લડાઈમાં કરવામાં આવ્યો હોય અને ગુનેગારે અયોગ્ય લાભ ન લીધો હોય અથવા ફૂર કે અસાધારણ રીતે વત્થો ન હોય, તો તે હત્યા નથી."

જોગવાઈના અવલોકન પરથી જણાય છે કે બાબતને પરંતુક જ માં લાવવા માટે ચાર શરતો સંતોષવી આવશ્યક છે:

- (i) તે અચાનક લડાઈ હતી;
- (ii) ત્યાં કોઈ પૂર્વ-આયોજન નહોતું;
- (iii) કૃત્ય આવેશમાં આવીને કરવામાં આવ્યું હતું; અને; કે
- (iv) હુમલાખોરે કોઈ અયોગ્ય લાભ લીધો નહોતો અથવા ફૂર રીતે વત્થો નહોતો.

૬. અમારો અભિપ્રાય છે કે અમે ઉપર જે હકીકતો આપી છે તે પરંતુક જ ની લાગુ પડવાની પુષ્ટિ કરતી નથી. સ્વીકાર્યપણે ઘટનામાં કોઈ પૂર્વ-આયોજન

નહોતું. જોકે, અચાનક લડાઈની બીજી જરૂરિયાત ગેરહાજર છે. હકીકતો દર્શાવે છે કે ત્યાં કોઈ અચાનક ઝઘડો થયો નહોતો અને તે અપીલકર્તા તરફથી એકપક્ષીય કૃત્ય હતું કારણ કે તેણે મૃતક પર તે જે ભાડું ઉઘરાવતો હતો તેની ઉચાપત કરવાની શંકા રાખીને પોતાનો ગુસ્સો ગુમાવ્યો હતો. મૃતકની પણ કોઈ ભૂમિકા નહોતી. અમે એ પણ જોઈએ છીએ કે અપીલકર્તાએ પોતાની સ્થિતિનો અયોગ્ય લાભ લીધો હતો કારણ કે તે સ્કૂટર પાસે દોડી ગયો હતો, બૂટ ખોલ્યું હતું, છરી કાઢી હતી અને મૃતક, જે એક યુવાન અને નિઃશસ્ત્ર છોકરો હતો, તેના શરીર પર એક ઈજા પહોંચાડી હતી. તેથી, તે સ્પષ્ટ કેસ હતો જ્યાં અપીલકર્તાએ તેની સ્થિતિનો અયોગ્ય લાભ લીધો હતો. એ પણ સુસ્થાપિત છે કે આવા કિસ્સામાં કરવામાં આવેલી ઈજાઓની સંખ્યા ગુનાનું સ્વરૂપ નક્કી કરવામાં નિર્ણાયક નથી, પરંતુ જે પ્રાથમિક રીતે જોવાનું છે તે ઘટના પહેલાના સંજોગો છે અને માત્ર ઘટના દરમિયાનના જ નહીં. તેથી, અમારો અભિપ્રાય છે કે અપીલકર્તાનો કેસ પરંતુક જ ની અંદર આવી શકે નહીં.

૭. અમે, તે મુજબ, અપીલ ફગાવી દઈએ છીએ.

અપીલ ફગાવી દેવામાં આવી.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.